

Keywords: manuals of geography, pupils of elementary school, classification of manuals, educational and methodological complex, methodological recommendations for teachers.

Коленцова В. М.
Одеський державний аграрний університет

МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ ПРАВОПИСУ ВЕТЕРИНАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті визначаються методичні передумови, які сприяють оптимізації процесу навчання правопису ветеринарної термінології. Досліджено основні умови розробки правил правопису ветеринарних термінів; визначено комплекс вправ для формування орфографічних навичок та вмій.

Ключові слова: правопис, ветеринарні терміни, орфографічні навички, орфографічна компетенція.

Формування орфографічної компетенції є однією з найголовніших проблем підготовки фахівців вищих навчальних закладів, оскільки рівень грамотності є чи не найважливішим індикатором не лише професіоналізму, а, головним чином, інтелекту особистості, це, зрештою, його візитна картка на ринку праці, його обличчя. Саме тому навчання орфографії варто приділяти особливу увагу. В останні роки із вказаної проблеми накопичено чималий вітчизняний та зарубіжний досвід. Ця проблема набула висвітлення у працях О. Аржанової, М. Баранова, О. Бєляєва, М. Вашуленка, А. Герасимової, В. Лотарєва, В. Мельничайка, Г. Приступи, І. Хом'яка, О. Хорошковської, С. Яворської та інших. Однак визначення методичних передумов якісного навчання правопису ветеринарних термінів студентів вищих аграрних закладів освіти не зазнало ґрунтовного дослідження, що й зумовлює актуальність цієї публікації.

Мета статті – визначити методичні передумови якісного навчання правопису ветеринарних термінів студентів вищих аграрних закладів освіти. Завдання публікації – окреслити основні умови розробки правил правопису ветеринарних термінів; визначити комплекс вправ для формування орфографічних навичок та вмій.

В основі навчання правопису ветеринарних термінів покладено граматичний підхід, оскільки, за словами М. Николина, формування стійких і незворотних орфографічних умінь і навичок неможливе без участі мислення, без усвідомлення учнями орфографічного матеріалу. Осмислення орфограми робить цілеспрямованою орфографічну діяльність як викладача, так і студента [5, с. 35]. Необхідною умовою запам'ятовування є розуміння матеріалу, утворення смислових зв'язків. Незрозумілий матеріал, як правило, не викликає інтересу, запам'ятовується гірше, ніж систематизований,

зрозумілий [6, с. 243]. Хоча граматичний підхід і є базовим, однак він не може повністю вирішити проблему формування орфографічної компетенції студентів ветеринарних факультетів. Це зумовлюється тим, що в українській мові існує велика кількість ветеринарних термінів, для правопису яких не можна виробити правил, тому їх написання потрібно лише механічно заучувати. Таким чином, зберігаючи домінуючим граматичний підхід у навчанні правопису ветеринарних термінів, вважаємо цілком доцільним використовувати і механічні заучування у тих випадках, коли орфограма граматично не умотивована.

Для забезпечення усвідомлення навчального матеріалу визнано зіставлення [1; 3; 4; 5; 6], а також те, що знання латинської мови допомагають, крім тлумачення лексичного значення цих слів, пояснення їх первісної звукової оболонки та графічного оформлення, забезпечити усвідомлене сприйняття окремих орфограм, які не можна пояснити у системі української мови (насамперед це стосується написань ненаголошених *e, u*), вважаємо необхідним застосовувати елементи латинської мови при описі орфограм ветеринарних термінів та при їх навчанні для спрощення процесу формування орфографічної компетенції студентів-ветеринарів.

При поясненні навчального матеріалу рекомендуємо застосовувати інформаційно-повідомлювальні, проблемні, програмовані правила. В окремих випадках пропонуємо синкретизм способів презентації орфограми та її варіантів.

Усі слова слід ділити на дві групи: слова, які розвинули власну правописну специфіку на ґрунті української мови (регулятивні слова) та слова, написання яких не пояснюється правилами української орфографії (ірегулятивні слова). Орфографічні правила повинні відображати усі умови та особливості вживання кожної орфограми. Важливе місце при формуванні орфографічних правил слід відвести зіставленням.

При розробці правил правопису будемо дотримуватися таких умов: 1) правила повинні бути сформульовані стисло, але містити всі дані про написання орфограми (бути оптимальними); 2) повинні відображати походження терміна, його лексичне значення та морфемну будову; 3) слід зосереджувати особливу увагу на омофонах (типу латинського *dys-* – *дис-* і французького *des* – *дес*); 4) необхідно презентувати всі варіанти орфограми.

При засвоєнні правил фонетичного освоєння латинізмів рекомендуємо застосовувати правила інформаційно-повідомлювального, програмованого та пошукового типів. Інформаційно-повідомлювальні можна впроваджувати при презентації орфограм, які не мають варіантів: освоєння голосних, дифтонгів, приголосних звуків латинських слів, які при запозиченні не зазнають ніяких змін. Програмові правила рекомендуємо застосовувати при презентації запозичення звуків, які мають декілька відповідників в українській

мові. Це латинські голосні звуки [i] та [y], які в українській мові передаються звуками [і] та [и], літера -с-, яка відповідає звукам [ц] та [к]. Проблемного характеру будуть такі правила: написання -к- і -ц- перед голосними переднього ряду в словах грецького походження, а також передача приголосних -s- та -z-.

При вивченні правил фонетичного та граматичного освоєння латинізмів рекомендуємо застосовувати лише інформаційно-повідомлювальні правила.

Усі правила фонетичного та граматичного освоєння латинізмів повинні включати зіставлення.

При презентації основних випадків вживання апострофа рекомендуємо використовувати правила проблемного характеру; для ознайомлення з написанням м'якого знака та літер я, ю, ь після -л- – інформаційно-повідомлювальні.

Для засвоєння правопису подвоєних приголосних пропонуємо як проблемні, так і програмові правила. Оскільки в даному випадку проблемні правила не є такими в чистому вигляді, а вони передбачають алгоритмічну дію, то ми пропонуємо їх презентувати як проблемно-програмові.

У навчанні правопису префіксів варто застосовувати інформаційно-повідомлювальні правила. Правила написання префіксів дис-, диз-, дез-, матимуть проблемно-програмовий характер. Правила написання префіксів пери-, пері- матимуть програмовий характер. Правила правопису голосних -и-, -і- – програмовий характер. Для навчання правопису епентичного -й- між двома голосними ми пропонуємо інформаційно-повідомлювальні правила. Правила правопису ненаголошених -е-, -и-, -а-, -о- будуть мати інформаційно-повідомлювальний або програмовий характер. Правила написання складних ветеринарних термінів будуть інформаційно-повідомлювальними.

Усі правила правопису ветеринарних термінів повинні включати латинські відповідники.

Для презентації орфографічного матеріалу пропонуємо три способи – індуктивний, індуктивно-дедуктивний, дедуктивний. Вибір матеріалу для дедуктивного та індуктивного вивчення здійснюється за критерієм від відомого до невідомого. Якщо орфографічний матеріал частково вивчався в курсі відносної орфографії й у студентів сформоване уявлення про правопис іншомовних слів, то написання ветеринарних термінів може вивчатися індуктивно, якщо матеріал вивчається вперше, то він подається дедуктивно.

На етапі тренування рекомендуємо використовувати комплекс вправ, які передбачають поєднання традиційних форм навчання правопису з зіставленнями з російською та латинською мовами.

При розробці вправ необхідно спиратися на такі принципи навчання: науковості, систематичності та послідовності, зв'язку теорії з практикою, доступності, наступності і перспективності, взаємозв'язку мов у процесі

навчання, раціонального використання компаративних елементів, активності студентів, домінуючої ролі вправ.

Порядок виконання вправ рекомендуємо вибрати такий: на першому етапі слід застосувати рецептивні вправи – вправи на впізнання та пояснення орфограм, для іррегулятивних слів – вправи на пошук спільнокоренових слів; на другому етапі – репродуктивні вправи: вправи на списування із вставленням пропущених букв, вправи на переклад з російської мови, на транслітерацію та транскрипцію; попереджувальні, коментовані, пояснювальні, вибіркові, змішані диктанти, самодиктанти, орфографічні промовляння; на третьому етапі пропонуємо завдання продуктивного рівня – вправи на використання орфограм або іррегулятивних слів у зв'язному мовленні, вправи на конструювання термінів.

У навчанні правопису вважаємо доцільним використовувати як диктанти, так і списування, і проводити їх у такому порядку: спершу – списування із вирішенням орфографічних завдань, потім – диктанти.

Списування повинні тісно пов'язуватися із орфографічними завданнями.

При виконанні вправ на списування необхідно дотримуватися таких методичних вимог: розуміння того, що списується; зрозуміла мета й спосіб виконання роботи; наявність перевірки та оцінки.

Серед основних вправ на списування ми рекомендуємо використовувати насамперед дво-, тримовні вправи:

– вправи на зіставлення написань у трьох мовах (українській, російській, латинській), що сприяє уникненню інтерференції;

– вправи на переклад з російської мови, які повинні охоплювати розбіжності в написаннях;

– вправи на транскрипцію та транслітерацію латинських слів українською мовою;

– вправи на моделювання термінів;

– вправи на зіставлення вимови в українській мові з російською та латинською, що дозволить зосередити увагу на окремих випадках написання слів, а також виявити розбіжності в їх звуковій та графічній будові.

Усі вправи повинні супроводжуватися визначенням лексичного значення слів та їх морфемної будови.

Поряд з українськими термінами необхідно заучувати напам'ять їх латинські відповідники, а також латинські терміноелементи, оскільки найважливіше місце слід відвести формуванню активного словника, для цього потрібна система вправ на розвиток мовлення, де студенти вживали б у своєму мовленні (усному та писемному) іншомовну лексику. Для введення термінів в усне мовлення студентів пропонуємо такі вправи:

– вправи на вживання одиничних слів;

– вправи на визначення іншомовних відповідників поданих українських

понять і навпаки;

- вправи на вживання термінів у контексті;
- письмо по пам'яті.

Виходячи з позицій сучасних психологів, які надають базальну роль мовленнєво-руховому аналізатору в запам'ятовуванні слів та визнають його основним у формуванні довготривалої пам'яті, рекомендуємо у навчанні правопису як регулятивних, так і іррегулятивних слів значне місце відводити поряд із орфоепічними промовляннями орфографічним.

До слів, написання яких пояснюється правилами української орфографії, орфографічні промовляння застосовуються меншою мірою і переважно в тих випадках, коли правило вирішує тільки частково проблему правопису. Слова, правопис яких можна перевірити, посилаючись на їх відповідники в латинській мові, також меншою мірою підлягають орфографічному промовлянню. Особливе значення промовляння мають для навчання правопису іррегулятивних слів, написання яких не можна перевірити. Тут промовляння є найважливішим способом формування умінь їх правильного написання.

Серед основних вправ важливу роль слід відводити вправам на пояснення вживання літер; на встановлення пропущених букв; а також орфографічному розбору. Найдоцільніше орфографічний розбір проводити при поясненні правопису регулятивних слів.

Враховуючи важливість морфемного аналізу, рекомендуємо застосовувати систему вправ, які включають розбір термінів за морфемами з визначенням їх семантики. Морфемний аналіз пропонуємо проводити в комплексі з іншими завданнями (з орфографічними завданнями та орфографічними розборами, а також з елементами морфологічного та етимологічного).

Завдання на підбір спільнокореневих слів дозволяє розширити межі застосування орфографічного правила. Викладач повинен особливу увагу звертати на морфемні неспільного походження, але співзвучні.

Завдання на пояснення лексичного значення слів мають супроводжувати усі вправи, тим самим формуючи словниковий запас студентів.

Підбір синонімів допомагає розкрити лексичне значення слів. Використання омонімів та антонімів обмежене. А паронімів – необхідне для розмежування схожих написань.

Коректурні вправи – вправи на пошук та виправлення помилок – необхідно також використовувати в навчальному процесі.

Враховуючи той факт, що більшість учнів по-різному запам'ятовують орфографічний матеріал, у результаті чого пропонується диференційований підхід до залучення відомих прийомів, необхідно планувати навчальний

процес таким чином, щоб був рівномірний розподіл вправ (аудіювання слів, що промовляються, орфографічне промовляння самими учнями, зорова фіксація, письмо).

Отже, навчання правопису ветеринарних термінів латинського походження повинне здійснюватися на свідомій основі, шляхом зіставлення термінів з російськими та латинськими варіантами, а також на основі введення термінів в активне вживання в усному та писемному мовленні.

Викристана література:

1. *Арват Н. Н.* Сопоставительное изучение русского и украинского языков в школе : пособие для учителей / Нинель Николаевна Арват. – К. : Радянська школа, 1989. – 192 с.
2. *Бурденюк Г. М.* Языковая интерференция и методы ее выявления / Г. М. Бурденюк, В. М. Григорьевский. – Кишинев : Штиинца, 1978. – 127 с.
3. *Давлетов Р. Р.* Сопоставление как методический прием при обучении русскому языку учащихся национальной школы (на уровне лексики) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения русскому языку” / Р. Р. Давлетов. – М., 1991. – 17 с.
4. *Каткова Л. Г.* Совершенствование методики работы по формированию орфографических навыков : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения русскому языку” / Л. Г. Каткова – М., 1978. – 16 с.
5. *Николин М. М.* Формування орфографічних умінь і навичок учнів в умовах диференційованого вивчення української мови : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 “Теорія та методика навчання української мови” / Микола Миколайович Николин. – Тернопіль, 1996. – 181 с.
6. Психологія : підручник для студентів вищих закладів освіти / за ред. чл.-кор. АПН України Ю. Л. Трофімова. – К. : Либідь, 1999. – 558 с.

КОЛЕНЦОВА В. М. Методические предпосылки качественного обучения правописанию ветеринарной терминологии.

В статье определяются методические предпосылки, которые способствуют оптимизации процесса обучения правописанию ветеринарной терминологии. Исследованы основные условия разработки правил правописания ветеринарных терминов; разработан комплекс упражнений для формирования орфографических навыков и умений.

Ключевые слова: *правописание, ветеринарные термины, орфографические навыки, орфографическая компетенция.*

KOLENKOVA V. M. Methodical pre-conditions of the high-quality teaching spelling of veterinary terminology

Methodical pre-conditions which are instrumental in optimization of process of teaching spelling of veterinary terminology are determined in the article. The basic terms of development of rules of spelling of veterinary terms are investigational; the complex of exercises is developed for forming of orthographic skills and abilities.

Keywords: *spelling, veterinary terms, orthographic skills, oforgaficheskaya jurisdiction.*